Trekkspillografi for Lars Nygaard (over femti år med trekkspill)

Farmoren min vant et trekkspill på en basar på avisa «Friheten»s julemesse. Det kan ha vært i 1967 eller 1968. Det var et tysk eller russisk trekkspill (østtysk, sannsynligvis). Det var som jeg husker det, grått med bare hvite knapper i diskanten og noen få svarte knapper i bassen. Bassen var som på en torader. Jeg tror det var åtte bassknapper og de hadde den egenskapen at hvis de ble trykket litt for langt inn, så forsvant de innunder hullet og måtte pirkes fram med en spiss gjenstand. Grillen foran diskantventilene var gullfarget. Jeg tror det var fire eller fem rader og jeg tror det var kromatisk i diskanten og diatonisk i bassen. Minnet om dette instrumentet er ganske vagt, jeg har ikke sett det siden 1969 omtrent.

Poenget var at jeg klarte å få melodier ut av det. Edelweiss fra Sound og Music for eksempel. Dermed ble jeg erklært musikalsk av foreldrene mine. Jeg gikk allerede på blokkfløytekurs forresten, og hadde gått i Musikalsk barnehage året før jeg begynte på skolen. Kanskje jeg var interessert i lære å spille trekkspill?

Med Hagström på Veitvet i 1969.

Foreldrene mine kjente sigøynerartisten (som det het da) *Raya* og hennes norske mann *Tore-Jarl Bielenberg*. Den da unge trekkspilleren *Reidar Aarsand* hadde studert trekkspill først hos *Toralf Tollefsen*, og siden ved musikkonservatoriet i Moskva og var fast trekkspiller i ensemblet til Raya. Han skulle plukke ut et ordentlig instrument til meg, og det ble ordnet plass hos Toralf Tollefsen på Veitvet musikkskole. Jeg kan ikke huske at det var venteliste for å begynne der, for jeg hadde min første time i 1969.

Trekkspillet jeg fikk var et rødt Hagström med norsk system. Det var naturlig at det var med norsk system siden Reidar brukte det, i likhet med alle trekkspillere i hele Sovjetunionen. Så da ble det norsk system.

Siden jeg nå ikke trengte det første trekkspillet fra basaren, ble det byttet med et *trillebag-understell* som jeg kunne ha trekkspillkofferten tjoret fast på når jeg skulle gå til og fra T-banen for å komme meg til Veitvet. Det framsto som et godt bytte den gang, men nå er det ergerlig at det aller første trekkspillet mitt er borte.

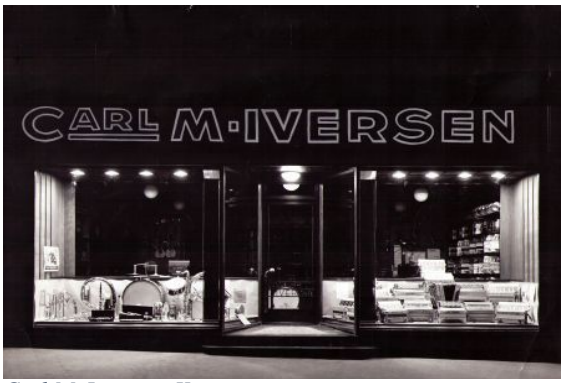

Carl M. Iversen i Youngs gate

Hagströmen var trekorig. Jeg husker ikke hvor mange bassknapper det var på det, men sannsynligvis 96, siden jeg etter et par år fikk melding med hjem om at jeg kanskje måtte bytte det ut med et med 120 basser. Det brakte pappa og meg ut i Oslos diverse musikkhandlere på jakt etter noe passende. Vi var innom *Myhrbraathen* som da lå i en gård (som for lengst er revet) i Biskop Gunnerus gate, rett overfor inngangen til «The Hub» (da Hotell Viking), *Hagström musikk* i Skippergata, *Carl M. Iversen* i Youngs gate,

Schlagerforlaget i operapassasjen, og selvsagt *Hornaas* i Storgata. Der ble vi tatt imot av *Arvid Flaen* som tok Hagströmen i innbytte og vi fikk med oss hjem et pent brukt Zero Sette B26c.

Min trekkspillærer på Veitvet, Toralf Tollefsen

Jeg hadde grei framgang og lærte meg det ene stykket etter det andre. Det var etyder og Impromptu av Tollefsen, det var transkribert Mozart og Bach. Og det var Passacaglia av Händel. Men lite vals og tango. Så jeg fikk lære meg en del sanger etter gehør. Pappas favoritter «Flicka från Backafall» og «Du skal ikkje sova bort sumarnatta» sammen med «For nedpå Nøtterø finns» og «Måkeskjær» inngikk etterhvert i et eget gehør-repertoar. Jeg skjønte at jeg hadde godt gehør, og oftest gikk det raskere å lære seg en sang etter øret enn etter noter. Når Tollefsen skulle skrive ned fingersettingen i notene, hørte jeg jo hva han spilte, og jeg kunne ganske kjapt spille det uten å se på noten. Så ørene ble større og større uten at noteferdighetene ble bedre. Jeg kunne jo noter, men ble aldri flytende på bladlesing, og noter er også nå i dag noe jeg må «stave» meg fram i.

Jeg var ikke vanskelig å be om å spille, og i familiesammenkomster var det naturlig at jeg dro i gang «Bestefarsvalsen» eller en av arbeider-bevegelsens kampsanger som jeg også hadde lært meg «etter øret». Trekkspillet var med på sommerleir i 1972, og der møtte jeg dem som allerede samme året ble *«Pionergruppa»*. Vi hadde vår første betalte jobb (honoraret var en konfekteske på deling) 17. mai 1973 i Birkelundens musikkpaviljong.

Det «nye» trekkspillet hadde innbygd mikrofon, og pappa kjøpte en brukt forsterker av merket TELRAD. Jeg kan ikke huske at det var noe jeg hadde ønsket meg, men pappa som er en sosial og løsningsorientert fyr, hadde muligens en plan. I det lille trykkeriet han arbeidet skulle det arrangeres julebord og da måtte det jo være dans. Og hvem kunne spille? Jo, «sønn' te' Nygaard spelte trekkspell!» Da kom forsterkeren til nytte. Selv om «gehør-repertoaret» var ganske tynt, stilte jeg opp på dette (noe som overrasker meg når jeg tenker på det i dag). Sikkert lokket av en hundrelapp eller to i honorar. Så der satt jeg og spilte «Sumarnatta» og «Backafall», mens festlyden ble fullere og fullere. Jeg var altså tolv-tretten år. Men det gikk helt fint, pappa drakk ikke og kjørte hjem etterpå. Forsterkeren ble ganske fort min første bassforsterker, som nevnt i «Bassografien».

Konserten i Birkelunden 17. mai 1973

Trekkspillet var med over alt. På leirskole i sjette-klasse på skolen, på sommerferie, sommerleir i Finland og Sovjetunionen, til og med til Havanna, Cuba i 1978 der gruppa vår inngikk i en norsk kulturdelegasjon sammen med noen utvalgte folkedansere fra BUL. Alt iscenesatt av Oddmund Berg og Trond Jensen fra Club7.

Fra turen til Cuba i 1978. Trekkspillet er med.

Trekkspill var ikke spesielt populært blant ungdom i drabantbyene rundt Oslo. Fra jeg begynte på ungdomskolen, var stort sett alle vennene mine fra et eller annet musikkmiljø. De jeg hadde møtt på sommerleir i 1972 hadde riktignok ingen fordommer mot trekkspill, og vårt repertoar var i folkemusikk- og vise-stil. Gjerne «jigs and reels» fra de britiske øyer. Dessuten brukte jo «Prudence» trekkspill! Av grunner nevnt i «Bassografien» begynte jeg å spille bass også, og da jeg var ferdig med ungdomsskolen slutta jeg med trekkspilltimer. Det repertoaret jeg lærte av Tollefsen var rettet inn mot en karriere som konsert-trekkspiller og fordret etterhvert bruk av «melodibass» og investering i et nytt instrument igjen. Jeg hadde gått og lært trekkspill i sju år uten å kunne en eneste trekkspillsviske som «Livet på Finnskogarna» eller «Frøsøminner». Men jeg hadde lært å spille med riktig teknikk, belgføring og fingersetting. Det skulle jeg få bruk for seinere.

Da jeg sluttet med timer var det som å ta en bør av skuldrene. Det siste året var jeg ikke motivert og åpnet knapt trekkspillkofferten mellom hver time. Men jeg slutta ikke å spille. Nå som jeg ikke *måtte,* ble det straks mer lystbetont og i «Pionergruppa» spilte jeg bass og trekkspill om hverandre. Vi hadde i kjølvannet av Cuba-oppdraget fått en spillejobb en lørdagsformiddag på Club7s caféscene. Der ble jeg observert, og fikk etterhvert kontakt med to trubadurer, *Arne Cranner* og *Arne Fosheim*, som opptrådte med Prøysen-viser. Om det var noe jeg ville være med på? Jo, det hørtes gøy ut. Så jeg måtte lære meg femten Prøysen-viser etter gehør, og det var ikke noe problem.

På dette tidspunktet hadde jeg nok skjønt at det var forskjell på lyden i forskjellige trekkspill. Mitt låt rent, og litt kjedelig, mens nesten all musikk med trekkspill jeg likte hadde en vibrerende og romantisk klang. Jeg hørte på cajun-musikk med *Bygg Band* og *Queen Ida*, eller Steeleye Spans *John Kirkpatrick*, og Pendlervisa. Alle hadde trekkspill med vibrato. Jeg prøvde å få en lignende lyd i mitt renstemte trekkspill ved å velge fløyteregisteret, og så trykke klarinett-registeret halvveis inn. Men det fungerte ikke så bra.

Jeg dro til Imerslund i Strøget, der *Henry Haagenrud* styrte trekkspill-avdelingen. Han solgte meg et Firotti Romance. Det hadde akkurat den klangen jeg var ute etter! Ikke var det så dyrt heller. Øst-tysk. Stor glede! Jeg spilte *Slipsteinsvæillsen* og *Frida Tusenfryd* med full innlevelse inspirert av den nye lyden. Men det var et problem viste det seg. I Prøysen-gruppa ville jeg gjerne bytte mellom de to trekkspillene mine. Noen låter passet Zero Sette'n til, andre låter passet Firotti'en til. Kammertonen var her en skjult utfordring. Det ene trekkspillet var stemt med kammertone A=442Hz og det andre med kammertone A=440Hz. Dermed ble det ene (eller andre) ustemt i forhold til gitaren! Noe så ergerlig!

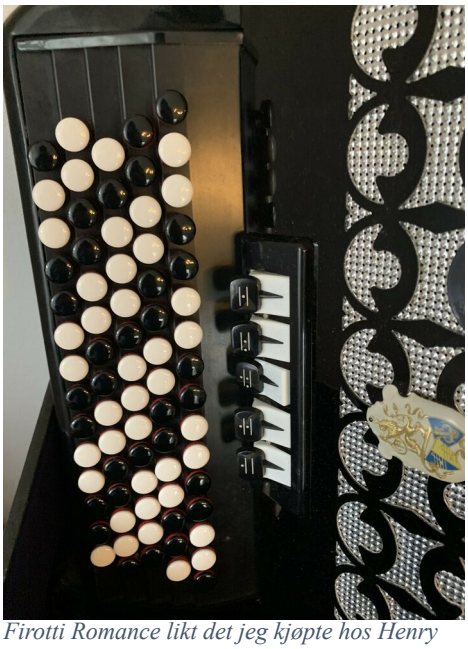

Firotti Romance likt det jeg kjøpte hos Henry Haagenrud.

Jeg dro tilbake til Henry Haagenrud og klaget min nød. Løsningen ble å bytte Firotti'en i et trekkspill som var stemt med samme kammertone som Zero Sette'n. Valget falt på et lite Eurotone C104 som absolutt var et bedre instrument, men også minst dobbelt så dyrt! Ja, ja. Det skulle vise seg

å være et godt kjøp, for det trekkspillet brukte jeg virkelig mye helt jeg solgte det i 2015.

Nå var jeg klar for å spille musikk jeg virkelig likte, med en trekkspill-lyd jeg likte. Det ble turné til fengsler og folkehøyskoler høsten 1982 (fengsler for honorar, folkehøyskoler for gratis mat og overnatting). Og oppdrag for selveste Rikskonsertene! Skoleturné i Hedmark fylke med Prøysen-viser! Vi spilte fra Tufsingdalen til Hamar våren 1984 og ble godt mottatt over alt. Et par år etter, ny rikskonsert-turné med start i Mo i Rana og avslutning på Røros. Morsomt og lærerikt.

Fra Prøysenturnéen i 1984, med det nye Eurotone-spillet.

Nå som jeg hadde fått inspirasjonen tilbake, tenkte jeg på å ta opp tråden der jeg sluttet med undervisning i 1976. Det hadde vært gøy å lære seg melodibass! Jeg svarte på en *rubrikkannonse* i Aftenposten der det sto «Zero Sette B30c Converter til salgs. Norsk system Kr 19.000». Dette framsto som et røverkjøp, all den tid slike spill kostet over hundre tusen kroner nytt. Jeg kjøpte det, når kan det ha vært, i 1985? Det var et skikkelig konsertinstrument.

Nå hadde jeg tre trekkspill: B26, B30 og Eurotone'n. I 1988 fikk jeg min første jobb som studiomusiker. Bandet *«Electrobugs»* skulle spille inn sin (i visse kretser) legendariske hit *«Jealousy Kills».* Det var starten på en lang rekke studiojobber med trekkspill.

Stephen Ackles og jeg backstage. Stephen elsker trekkspill.

I 1990 begynte jeg som bassist i bandet til *Stephen Ackles*. Vi spilte på mange forskjellige steder, fra hoteller, puber og danserestauranter til festivaler og dedikerte musikkscener. Et av dem var *«Bluesbunker'n»* på Hønefoss. Der hadde vi et par legendariske konserter med utsolgte hus og topp stemning (dans på bordene!). En gang vi satt i garderoben sto det et trekkspill der. Det manglet noen knapper, dekselet var løst og ingen koffert var å se. Jeg plukket det opp og begynte å spille litt på det. Jeg kunne jo nå tross alt noen stemningsfulle viser. Det slo veldig godt av innad i bandet og også

hos eieren av trekkspillet som viste seg å være innehaveren av restaurantkomplekset *Fossen* som Bluesbunker'n var en del av.

«Vil du ha det?» spurte han meg.

«Du spiller så fint så du kan bare ta det.»

Javel? Klart jeg ville ha det. Så det ble med i bandbussen videre. Gitaristen på den tida var *Geir Sundstøl*, og han var også glad i trekkspill viste det seg. Han lurte på om det var vanskelig, og om jeg eventuelt kunne lære ham litt. Vel, introverte som vi er begge to, ble det aldri noe av. Men da bandet «De Derre» med *Jo Nesbø* i spissen skulle spille inn sin første plate, hadde de valgt Geir som produsent. De trengte trekkspill på noen låter og jeg fikk studiojobben. Sånn er det med bekjentskaper.

Chevalier-cabareten med Leif Blix og trekkspillet jeg fikk på Hønefoss.

Det som virkelig skulle være avgjørende for trekkspill-karrieren, og at jeg er musiker i det hele tatt, var at jeg traff *Leif Blix* i 1993. Han er skuespiller og sanger og satte opp en forestilling som het «I armene på en trekkspiller» om *Maurice Chevalier*, sammen med trekkspilleren *Geir Otnæs*. Jeg kjente Otnæs fra Prøysen-tida ti år tidligere. Han spilte da i Bygg Band, og produserte en demo vi spilte inn med Prøysentrioen. Siden vi kjente hverandre fikk jeg invitasjon til Chevalier-forestillingen. Jeg syntes sangene i denne forestillingen var interessante. De hadde dette spesielle mollstemte tonespråket som jeg kjente, dels gjennom sangene til *Edith Piaf*, dels gjennom sigøynermusikken jeg hadde lært gjennom bekjentskapet med Raya. Det viste seg at Leif trengte en vikartrekkspiller og han spurte om jeg var interessert i å lære sangene basert på en demo de hadde spilt inn og noen noter han hadde. Joda, det var jeg interessert i. Dette ble starten på et livslangt samarbeid i ensemblet *«Bal Musette»* og duoen *«Den gode melodi»*.

Det eneste gode trekkspillet jeg hadde med musetteklang, var jo Eurotone'n. Ulempen med det var at det bare hadde 96 bassknapper, noe som er en ulempe når man skal spille en hel cabaret i mer eller mindre ukurante tonearter. Men! Jeg hadde jo fått et trekkspill på Hønefoss! Det var et Zero Sette L40. I full størrelse. Jeg leverte det inn til trekkspillverkstedet hos Hornaas og fikk satt det skikkelig i stand. Det hadde innebygd kontakter for MIDI som jeg demonterte først. Det trekkspillet brukte jeg mye på begynnelsen av nittitallet. Men det var jo slitt og jeg spurte Arvid Flaen som fremdeles var på trekkspill-avdelingen hos Hornaas, om ikke Zero Sette lagde sånne trekkspill fremdeles. Jo da! Han tok fram et helt nytt Zero Sette L40. Det likte jeg veldig godt. Jeg fikk til en deal, der han tok L40'en fra Hønefoss og mitt gamle B26c fra Tollefsen-tida i innbytte. Det ble ikke store summen å betale. Og skulle jeg trenge et konsert-instrument hadde jeg jo B30'n med converter.

Interessen for fransk musikk bare økte, og i 1996 begynte Leif og jeg så smått å spille under navnet Bal Musette. Vi fikk tatt et teatralsk pressebilde med den nye L40'en, og jeg skreiv bassnoter til låtene «våre», repertoaret besto av «chansons» fra 30-tallet, med tekstene oversatt til norsk av Leif og meg. Nå var vi en trio, og hadde vår første jobb på Palace Grill med *Helge Ellingsen* som bassist.

Pressebilde for Bal Musette i 1998. Med det nye ZS L40.

Jeg ble mer og mer frelst for lyden av musette og tok nok en gang turen ned til Hornaas. Hadde de ikke et skikkelig musette-spill med tre 8 fot stemmer? Jo, han hadde nettopp fått inn et nytt som het Zero Sette B29C Musette. Tre 8 fot med «våt» stemming pluss et 16 fot-kor i cassotto. Dæsken, det var saker! Ekte musette, men også allsidig nok til å kunne brukes til Prøysen- og Taube-viser. Ny deal. Det nyinnkjøpte L40'en og B30c'en mot dette. Igjen ble det lite å betale imellom, og jeg hadde endelig ET EKTE MUSETTE-TREKKSPILL!

I 1998 hadde Leif vært smart nok til å søke på et reisestipend som han fikk, og grei nok til å invitere meg med på studietur til Paris! Vi hadde jo relativt lite bakgrunnskunnskap om musikken vi spilte, dessuten trengte vi mer sangmateriale vi kunne oversette og spille. Vi kjøpte massevis av CD-er og gikk på flere konserter. Blant annet en konsert med *Francois Parisi* som var helt fantastisk. Jeg oppdaget at franske trekkspill var annerledes enn dem vi hadde i gamle Norge. Jeg leste meg fram til hva det stod på trekkspillet hans: «Fratelli Crosio». Internett hadde jo på den tiden begynt å fungere og jeg hadde gjort litt research på trekkspillmerker som var representert i Paris. «Piermaria» hadde demo-rom litt bak den nye operaen på Place de la Bastille, og Leif og jeg dro dit. Det første jeg fikk prøve hadde en for meg helt ukjent klang. Myk og forførende, noe jeg aldri hadde hørt før. Hva var det? Det var «Double bassoon» fikk jeg vite, to 16 fot-stemmer i cassotto. Hæ? Var det virkelig mulig? Det var så mye jeg ikke visste om trekkspill, selv om jeg hadde spilt siden jeg var åtte år. Og disse registrene? På baksiden av klaviaturet? De kunne skyves opp og ned og nye lyder oppsto, det var ingen merking av registrene så du visste ikke hvilken lyd som dukket opp. Veldig mystisk og spennende. Men alle trekkspillene var i svensk system, så det ble ikke mye spilling, bare å høre på klangen. Vi var også i en trekkspillbutikk oppe på Montparnasse, og jeg fikk vite at det var tre franske merker: Maugein, Cavagnolo og Fratelli Crosio. Og hjemme sto mitt nyinnkjøpte Zero Sette som jeg nå, etter dette, følte var fra en tid jeg måtte frigjøre meg fra. Franske trekkspill var alt for meg nå.

Vi tar bilder til ny plakat i 2000 med Bal Musette. Med det nye ZS B29c Musette

På en konsert en kveld på konsertstedet «Le Loup de Faubourg» kom jeg i prat med en amerikaner som også var veldig interessert i fransk trekkspill. Han spurte meg om hva slags musette-stemming jeg likte best. Jeg hadde jo stort sett bare hørt musikk fra mellomkrigstida da det var våt trekorig musette som gjaldt, så jeg svarte det: «Trekorig våt».

Han sa «Jeg liker tokorig musette, nesten tørrstemt, bare sånn *slightly wet*».

Ja vel, sa jeg og skulle noen år seinere skjønne hva han mente.

Etter å ha sett Francois Parisi med sitt Fratelli Crosio, begynte jeg å kikke på deres hjemmeside da jeg kom hjem. Se der, ja. Hvordan få tak i noe sånt? Det var ikke noe galt med lyden i det jeg hadde, tvert imot. Men det så ikke fransk ut. Det så ut som et vanlig traust norsk gammaldanstrekkspill. Jålete, jeg? Selvfølgelig! Nå begynte jeg å føle at jeg hadde en identitet som trekkspiller. Så klart jeg måtte ha et Fratelli Crosio!

Francois Parisi med sitt Fratelli Crosio. Legg merke til utseendet, som jeg «kopierte» senere.

Men det hadde jeg ikke råd til. Jeg søkte på et materialstipend hos Fond for utøvende kunstnere. Er ikke et trekkspill materiale? Et verktøy? Jo, de fleste som fikk materialstipend brukte det riktignok til å kjøpe PC og kabler og høretelefoner. Men kanskje? Jeg søkte. Og fikk stipend til innkjøp av et fransk musettetrekkspill. 14.500 kroner. Ja det var jo en god begynnelse, men langt igjen til 50.000,-

Men så skjedde det utrolige: To uker etter at jeg hadde fått stipendet fikk jeg en mail fra FFUK der det sto at jeg var eneste søker på materialstipend denne perioden, så de hadde 14.500 kroner til å dele ut. Om jeg var interessert i det? Ja, jøss. Dermed hadde jeg 29.000 som *måtte* brukes til nytt trekkspill! Rundt år 2000 begynte Bal Musette å spille én gang i uka på Café Alexandria på Grünerløkka. Vi var nå et helt ensemble med fiolin, piano og kontrabass. Vi spilte også endel ganger på Elvins på Holtet. Der fikk vi kontakt med tre veldig trekkspillinteresserte mennesker. De sto akkurat i ferd med å etablere et firma som skulle importere og selge trekkspill direkte fra Italia. Nå var det plutselig slutt på monopolet (nesten) som Hornaas hadde. Det var en ny tid, alt var mulig. Firmaet skulle hete *2re-2ne-r2 3kkspilltroll ANS*. Et håpløst firmanavn syntes jeg, men fine folk. De hadde ikke franske trekkspill, men henviste meg til *Kjell Harald Langhaug*, som driver med salg og stemming av trekkspill. Se der ja, man må ikke til Hornaas for å kjøpe trekkspill. Det kan kanskje synes rart at jeg ikke visste dette godt fra før, men jeg var aldri i noe trekkspill-miljø. Jeg kjente nesten ingen som spilte trekkspill. Og visste ikke noe om hva som fantes på markedet, og hvem aktørene i markedet var.

Jeg tok kontakt med Kjell Harald og spurte om han kunne importere et Fratelli Crosio Professionel 4 for meg. Det kunne han gjøre som et eksperiment, hvis jeg påtok meg ansvaret for kvaliteten. Han ante ikke noe om franske trekkspill. Han fikk i gang kommunikasjon på gjensidig dårlig engelsk, og ventetiden kunne begynne. Jeg skulle få mitt eget spesialbestilte franske trekkspill for 55.000 kroner. Jeg kunne bestemme alt. Farge, farge på knapper, stemming, kor-konfigurasjon, farge på belgpapp og belgtape. Alt. Så en dag ringte Kjell Harald, og jeg dro opp til Gjerdrum for å hente det. Det var gøy! Nå var alt på plass. Fransk musikk, på fransk trekkspill!

Instrumentet var av god kvalitet, og hadde alle de spesielle egenskapene som franske trekkspill har. Selve kassa er lavere og dypere enn vanlige spill. Toneomfanget er større og knappene mindre, bassknappene står i trappetrinn og forsvinner ikke ned i et hull, men stopper mot trappetrinnet som i diskanten. Registrene er bak klaviaturet, belgstropper mangler. Stemmene er ikke festet med voks til stemmestokken, men er stiftet fast med en pakning av skinn. Og grillen over diskanten er i krom, vakkert ornamentert. Spillets ytre mål gjør at jeg måtte forandre sittestilling og måten å holde spillet på. Med ordinære spill gjør høyden at det er vanlig å holde det litt skrått ut fra kroppen nede, sånn at en kan se knappene i diskanten. På det lave franske spillet blir det naturlig å holde det så rett at det ikke er mulig å se på diskanten mens man spiller. Dermed er det heller ikke noe vits i at de er hvite og svarte som på et piano. Derfor er C- og F-knappene riflet sånn at de lett kan føles. Som en slags blindeskrift.

Men jeg trengte mer penger enn de 29 tusen jeg hadde fått i stipend. Jeg valgte å selge Zero Sette B29c Musette-spillet. Kjøperen var en ringrev i trekkspillmiljøet, *Kåre Jostein Simonsen* fra Trondheim. Vi møttes hjemme hos en annen nestor, *Anders Grøthe*, og de prøvde mitt nye franske spill og var enige om at det var av god kvalitet.

Også *3kkspilltrollene* var interessert i å kikke på det nye franske trekkspillet mitt. De hadde i mellomtiden vært på flere turer til Castelfidardo i Italia, byen der mange av de store trekkspillfabrikkene (eller snarere verkstedene, for alt lages for hånd) ligger. De hadde kommet i kontakt med en trekkspillmakerfamilie som het Ballone Burini som ikke hadde importør i Norge. De hadde fått vite mange «hemmeligheter» når det gjaldt hvilket verksted som produserte hva for hvem, og hvordan ting foregikk. Det var et par familier som lagde stemmer til alle fabrikantene, det var en familie som lagde belger til alle, det var møbelsnekkeren som egentlig lagde kommoder, og trekkspill-karosserier på si. Det var blikkenslageren som lagde registermekanikk, kanskje uten helt å vite hvilken funksjon de hadde i det ferdige instrumentet. Riktignok fantes det unntak, Bugari og Pigini forsto jeg lagde det meste selv. Men det var nedgangstider for trekkspillbransjen og Ballone Burini hadde fortalt at de hadde vært så heldige de siste par årene å få lage trekkspill for franske Fratelli Crosio, som hadde lagt ned produksjonen i Frankrike. De billigste modellene til Crosio kom fra Kina og de dyreste var det altså Ballone Burini i Castelfidardo som lagde. Javel? Mitt erkefranske trekkspill var altså italiensk.

Joda, Ballone Burini hadde modeller som var akkurat like de som sto i katalogen til Fratelli Crosio. Og faktisk, ikke lenge etter fikk vi vite at Fratelli Crosio hadde gått konk og lagt ned driften.

Nå hadde jeg to trekkspill. Den trofaste Eurotonen med 96 basser, og mitt nye Fratelli Crosio alias Ballone Burini (BB). I min begeistring for alt dette franske hadde jeg muligens tatt litt lett på det faktum at Crosioen ikke akkurat var veldig allsidig sånn rent lydmessig. Det var riktignok firekorig og produserte en fin tango-klang i tillegg til musetten, men jeg hadde jo vokst opp med cassotto-spill og savnet den bløte, duse cassotto-lyden på et eller to av korene. Jeg skjønte at det fantes ikke ett trekkspill som kunne gjøre alt. Siden Fratelli Crosio var konk og BB nå hadde fått norsk importør, var det bare å bestille igjen. Det skulle bli hovedinstrumentet som skulle brukes i alle

Ballone Burini Bird 52. Nytt i 2004.

sammenhenger unntatt de franske «Bal Musette» konsertene som det ble færre og færre av etter hvert som det nye århundre skred fram.

Det nye spillet, Ballone Burini Bird 52 kunne konfigureres helt fritt, siden det var bygd på bestilling. Jeg kunne til og med få navnet mitt inngravert hvis jeg ville. Og det ville jeg jo. Nå hadde jeg hørt mye mer trekkspillmusikk siden jeg bastant påsto at trekorig våt musette var best, der jeg satt og konverserte med han amerikaneren på den tidligere nevnte konserten i Paris. Jeg måtte innrømme at det lydidelaet han hadde, tokorig *slightly wet*, var veldig lekkert og elegant. Så det bestilte jeg, firekorig med 16 og 4 fot-stemmene i cassotto, to 8 fot stemmer uten cassotto. En klassisk kombinasjon, gjort udødelig gjennom en mengde franske trekkspillere som brukte merket «Cavagnolo». De hadde, og har, en modell som heter Vedette 10. Det er en slags bransjestandard og Kjell Harald Langhaug hadde faktisk etter eksperimentet med å importere fra Frankrike, tatt inn et par spill fra Cavagnolo. Men kommunikasjonen mellom dem hadde stoppet opp. «De skjønner jo ikke engelsk!».

Jeg bestemte igjen fargekombinasjonen, denne gang basert på mitt minne om hvordan trekkspillet til Francois Parisi så ut. Svart, med rødt belgtekstil og gull belgtape. Jeg turte ikke å bestille det med bare hvite knapper (det hadde heller ikke Francois Parisi), så det kom med de vanlige svarte og hvite. Jeg fikk et svært godt tilbud av mine venner i 2re-2ne-r2 3kkspilltroll ANS. De ville introdusere merket i Norge og med meg «Lars Nygaard fra Bal Musette» som *poster boy* var det faktisk ganske mange i Norge som ville kjøpe et ekte fransk trekkspill fra italienske Ballone Burini.

En dag i 2012 så jeg en annonse på finn.no. Det var et brukt russisk trekkspill av merket «Konsert» som var til salgs for en tusenlapp. Artig. Det måtte jeg jo ha. Tre rader. Et skikkelig rakleverk og ikke noe å ta vare på. Jeg spilte inn en kjapp video med «Moskvanetter» og la ut på Youtube (nå vist nesten 2,5 tusen ganger). Etter et års tid solgte jeg det til Kåre Jostein Simensen (han som nesten femten år tidligere hadde kjøpt B29c'en) for en tusenlapp. Greit nok.

Min kollega fra Bygg Band, min forgjenger og inspirator innen fransk musikk og trekkspiller med *Bill Booth* og *Geir Lystrup*, Geir Otnæs, hadde så lenge jeg har kjent ham sverget til en spesiell type Hohner trekkspill. Modellen heter Riviera og kommer som to- tre- og firekorige varianter. De har en sjarmerende lyd, som Geir fortalte at han hadde blitt helt betatt av en gang oppe i annen etasje hos Imerslund i Strøget, nettopp der jeg noe senere hadde hatt samme opplevelse med violinstemt trekkspill med tremolo. Han hadde kjøpt det Hohner-spillet, slitt det ut, og kjøpt flere av samme modell siden. Det var blitt hans instrument. Hver gang vi møttes sa han: «Hvis du kommer over et sånt er jeg interessert i å kjøpe!»

Jeg kom over et sånt på finn.no og kjøpte det sjøl. Det var som nytt og var fra et dødsbo. Med på kjøpet fikk jeg et «gammel-spill», et Royal Standard fra nittentjuetallet. Ganske ubrukelig, men artig lell. Jeg hadde Hohneren et par år, men det ble ikke brukt, så jeg solgte det til... Nettopp! Geir Otnæs. Han var strålende glad for å få et nesten nytt Hohner Riviera IV fra sekstitallet. Med original nesten ubrukt koffert.

Eurotonen ble flittig brukt både i studio og på scenen når jeg trengte noe lett. Jeg hadde fått et par konsertoppdrag med Bill Booth, der jeg brukte Fratelli Crosio-spillet. Det har riktig lyd for cajun- og countrymusikk, og et passende utseende men er såpass tungt at jeg måtte sitte og spille. Det så litt teit ut, så jeg hadde begynt å bruke Eurotonen så jeg kunne stå og spille. Men Eurotonen så litt kjedelig ut, nå hadde jeg fått sansen for det visuelle uttrykket i de franske modellene. Og en annen ting: Kammertonen. Den var i A=442Hz, noe som ingen andre enn musikere i det klassiske miljøet, og trekkspillklubber bruker. Så jeg gikk til 3kkspilltrollene og bestilte enda et BB-spill. Denne gang lite, lett, trekorig, med et slående utseende. Flammelakk! Og blomstrete belgstoff og bare hvite knapper, og, og... Stemt i 440.

Det innfridde alle forventninger og fungerer veldig bra på scenen. Det er lett, og har super lyd. Modellen heter Ballone Burini Etude 49 special. Special betyr at det har «håndfilte stemmer» som er litt dyrere og på mange måter bedre enn standard-stemmer. Dermed ble den fine og velbrukte Eurotonen lagt ut for salg. I og med at det var lite og kompakt og lett, appellerte det til kvinnelige utøvere, og det kom en dame fra Vestfold og kjøpte det. For omtrent det samme jeg hadde betalt for det hos Henry Haagenrud i 1983.

Når jeg skal stemme trekkspillene en gang iblant, bruker jeg gjerne Kjell Harald Langhaug. En gang jeg hadde hoved-trekkspillet BB Bird 52 inne til stemming sa han at noen toner var litt vanskelige å stemme og at det kanskje kunne være på grunn av slitasje. Hadde jeg spilt mye på det? Jeg fikk lyst til å regne på det. Siden jeg fikk det i 2004, var det gått ca. 10 år. Hvert år har jeg og Leif ca. 350 konserter. Jeg spiller selvsagt ikke hele tida, men i hvert fall 25 minutter per konsert. Det blir 145 timer i året i 10 år. Pluss øving. Altså kanskje 1700 timer. Eller 70 døgn sammenhengende. Jo, det var mye. Kanskje på tide å kjøpe et nytt, og la dette bli reservespill?

Ny kontakt med 3kkspilltrollene. Jeg var kjempefornøyd med det jeg hadde, men det kunne vært fristende med en litt annen konfigurasjon? Den lyden jeg hadde hørt i demo-rommet til Piermaria i Paris i 1998 hadde jeg aldri glemt. *Double bassoon*. Jo, det må det bli. Firekorig violinstemt som det andre, men altså ett ekstra 16 fot-kor istedenfor piccolo-koret. Farge? Tja... Jeg hadde jo vært litt crazy sist, med flammer og det hele. Noe sobert. Mørkeblått med blå metall flakes? Ja. Og belgen? Noe gøy der også? Det ble kobberfarget silke som skulle glinse og skinne når jeg åpnet belgen. Og om det var mulig å få en grill i krom med ekstra mye kruseduller? Og stemt i 440. Jeg hadde fortsatt mange studio-oppdrag og 440 var det som gjaldt der. Og skulle jeg trenge 442, så hadde jeg jo det fra før.

Trekkspillet kom i 2014. Ballone Burini Excellence 120. Det så helt fantastisk ut, alle detaljer stemte! Musette-registeret låt som det skulle. Og bassoon-registeret. Men når jeg koblet inn det andre bassoon-koret for å få double bassoon, var ikke alle tonene like fine. Det låt fint som det skulle i dybden, men midt på klaviaturet låt det merkelig. Som om korene gikk i motfase og kansellerte hverandres svingninger. Det var altså en håndfull toner midt i det mest brukte området som rett og slett ikke låt fint. Og registervelgerne var tydeligvis laget av den lokale blikkenslageren, for i de mest lett-tilgjengelige posisjonene lå de mest ubrukelige registrene. Dette spillet hadde jo en ganske spesiell konfigurasjon med hele to kor som bare var brukbare sammen med et annet. Ok, her var det en del å ta fatt i.

3kkspilltrollene hadde alliert seg med en trekkspillstemmer jeg ikke hadde brukt før. Han skulle få alle tonene likelydende i double bassoon-registeret. Det fikk han ikke helt til, så jeg fikk vel egentlig beskjed om å begynne å bruke det, så ville det gå seg til. Det nedre festet til reimene var plassert bak, og ikke under som jeg foretrekker. Det var i det hele tatt mange små ting som gjorde det mindre fristende å ta det med på spillejobb. 3kkspilltrollene er behjelpelige med det meste, og da det viste seg å være vanskelig å få forandret registervelgerne her, tok de like godt med hele diskantdelen av trekkspillet i håndbagasjen når de skulle på italiatur. Jeg hadde laget en detaljert liste over hvordan jeg ville ha registrene, og slik ble det. Nye skinner ble montert på BB-fabrikken. Det var en suksess. Men turen var såpass kort at de mer grunnleggende toneproblemene ikke ble utbedret. Om det i det hele tatt er mulig.

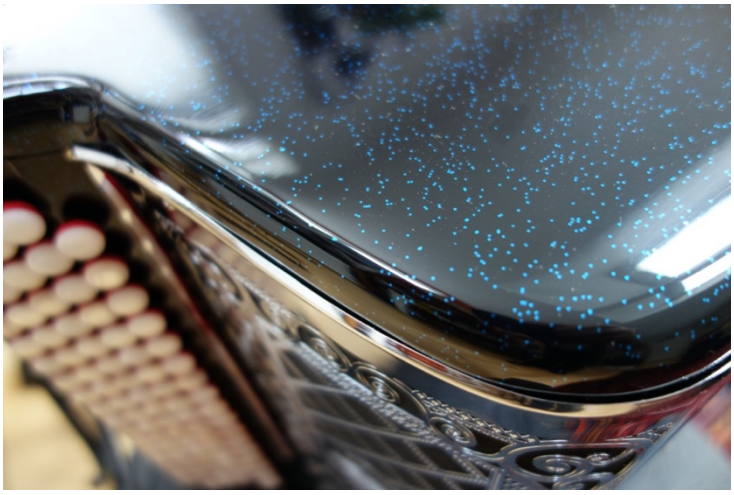

Jeg måtte bestemme meg for å begynne å bruke det og i 2016, ganske nøyaktig to år etter at jeg fikk det overlevert ble det med på turné i Telemark og Vestfold. Siden har det vært hovedtrekkspillet, selv med sine små irriterende problemer.

Som musiker har jeg reist landet rundt og sett mange puber, festlokaler og bygdehus. Et trekkspill hang som veggdekorasjon i *«Brohaven gjestgiveri»* på Averøya. Det var festet til veggen med gjennom-gående skruer og var helt ubrukelig, på grensen til ødelagt. Likevel måtte det mye overtalelseskunst til (og litt cash!), før eieren hentet drillen og skrudde det ned fra veggen. Jeg visste jo ikke om det var en skatt eller søppel, bare at det var noe uvanlig, gammelt og bandoneon-aktig. Det er nå reparert til spillbar stand av trekkspillbygger og reparatør *Olav Bergflødt* i Moss.

Det er en over hundre år gammel tysk konzertina. Den ligner endel på et bandoneon men det er et mindre og mye enklere instrument. Den er en-korig og diatonisk. Knappene er arrangert i et system som kalles "Karlsfelder tonlage". Ved hver knapp er det stanset inn et tall eller symbol. Disse tallene var skrevet inn i konzertina-notene slik at det var mulig å spille uten å kunne noter. Hendelen som ses på bildet er luft-knappen, som betjenes av høyre tommel, som på et bandoneon.

Det er et dilemma om et instrument skal repareres eller ikke. For at det skal beholde sin antikvariske verdi bør det ikke repareres. Dette var såpass ødelagt at jeg valgte å få satt det i spillbar stand. Jeg sendte bilder av konzertinaen til *Harry Geuns*, en bandoneonbygger i Nederland. Han svarte:

"It definitively is a German Konzertina (...). The reeds are made from German silver, made completely by hand (one has been replaced by a steel reed). I think it is rather old, maybe I have to correct the date back to around 1860 - 1880. (...)
They started using steel for reeds as steam engines were introduced. Before this thin steel was not available at a constant quality. (...) The Heinrich Band bandonion from my collection also has these German silver reeds, and it dates back to at least 1860, the year he died."

På den veggen der denne konzertinaen hang, var det i tillegg til de obligatoriske trompeter, gitarer, pianotrekkspill, tromboner osv., en konzertina til! Men den er borte nå fordi hele etablissementet brant ned til grunnen i 1999.